

A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet (ITI) középtávú stratégiai terve (2020–2023)

1) Külső környezet elemzése, belső adottságok vizsgálata

Az ITI meghatározó szerepet játszik a magyarországi irodalomtudományban. A hazai irodalomtudomány legjelentősebb méretű és súlyú intézménye, osztályai a diszciplína adott részterületének alapvető, arcukat, tematikát formáló értelmező közösségei. Megjelenteti a tudományterület mértékadó folyóiratait, könyvsorozatait, szervezi az elsődleges fontosságú konferencia- és felolvasás-sorozatokat, kapcsolatot tart külföldi társintézményekkel, nemzetközi szervezetekkel. Közös szakmai rendezvényeket szervez az irodalomtudományt művelő hazai és határon túli tanszékekkel, a szomszédos országok akadémiai testvérintézeteivel, az érintkező bölcsészettudományi kutatási ágak hazai kutatóintézeteivel, a közgyűjteményekkel.

Az ITI nem csupán saját kutatóiért, hanem az egész hazai irodalomtudomány állapotáért, minőségéért, perspektívájáért felelősséget visel. A diszciplína legnagyobb kutatói kapacitását megtestesítő intézmény mozgásirányai a szakma egésze számára referenciapontot, episztemikus és tudományszervezési mintát jelentenek. Az ITI határozott törekvése, hogy a hazai irodalomtudományi közéletet minden rendelkezésére álló eszközzel a párbeszédképesség, a kétségtelen minőségű szakmai teljesítményeket megillető tisztelet modalitása irányába mozdítsa.

Az intézet a magyar irodalomtörténet valamennyi korszakának rendszeres, szervezett, kollektív kutatásán dolgozik, és ezt ma is tükrözik a több évtizeddel ezelőtt kialakult szervezeti egységei: a Reneszánsz, a XVIII. Századi, a XIX. Századi és a Modern Magyar Irodalmi Osztály. Önálló osztály végzi a kelet-közép-európai nemzetek eszmei és irodalmi folyamatainak tanulmányozását. Az Irodalomelméleti Osztály a hazai irodalomtudomány szemléleti és módszertani megújításán, a nemzetközi diskurzustrendek reflektálásán dolgozik. A Bibliográfiai Osztály irodalomtörténeti bibliográfiát állít össze.

2) Az ITI küldetésének megfogalmazása

Az ITI *közfeladatként ellátott alaptevékenységi köreit* a BTK hatályos SZMSZ-e szabja meg. Az alaptevékenységi körök figyelembevételével a következő *küldetésnyilatkozat* formálható.

Az ITI feladata a magyar és a regionális irodalomtörténet korszakainak, irányzatainak, műfajainak, alkotóinak rendszerszerű tanulmányozása, amivel az átfogó magyar *irodalomtörténeti szintézis* megírását készíti elő. Ennek egyik feltétele az irodalmi szövegek igényes *textológiai* feldolgozása. Sorozatai *kritikai kiadásban*, az elérhető legkorszerűbb módszertani eljárásokkal és az ismeretek legteljesebb összegzésével adják közre a klasszikus magyar írói életműveket a középkortól a modern irodalomig, elvégezve a nemzeti kulturális örökség irodalmi szövegeinek minőségbiztosított feldolgozását és megőrzését. Jelentős irodalmi és művelődéstörténeti források, ritka nyomtatványok és kéziratok további tudományos szövegkiadásokban látnak napvilágot.

Az intézet nemcsak a magyar nyelvű, hanem a magyarországi latin és a nemzetiségek nyelvén íródott alkotásokat is tanulmányozza. Munkája kiterjed a szomszédos népek és a kultúra egyes területein mintaadó szereppel bíró nyugat-európai nemzetek irodalmaival való kapcsolatrendszer kutatására (komparatiztika). Az irodalom története mellett *az irodalmi gondolkodás, az irodalomtudomány, a kritikai megítélő elvek történetét* is kutatja: az irodalomfogalom és -értelmezés koronkénti változásai a grammatikai, a retorikai, a poétikai, az esztétikai, a nyelvfilozófiai keretek leírása által válnak megérthetővé, sor kerül az irodalmi képés, az

irodalmi intézményrendszer és az irodalmi gondolkodásnak teret adó ismeretelméleti, filozófiai, teológiai nézetek eszmetörténeti tanulmányozására.

Az intézet az *irodalomelméleti* kutatásnak mind a strukturalista, mind a posztstrukturalista irányzatait műveli. A főbb témák e területen a *műfaj- és fordításelmélet*, a *narratológia*, a *tropológia*, a *referencia és a szövegimmanencia*, valamint az irodalomtörténet-írás *módszertani kérdései* és új irányzatai.

3) Az ITI stratégiai céljainak meghatározása, szoros kapcsolatban a szervezeti egységek és csoportok céljaival

A küldetésnyilatkozat alapján 2020–2022 között az ITI stratégiai célkitűzései a következők:

1. Az ITI folytatja a kritikai kiadások elkészítését a *Régi Magyar Költők Tára XVI., XVII. és XVIII. századi* sorozatában, a *Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum* sorozatban, továbbá Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc, Kazinczy Ferenc, Berzsenyi Dániel, Arany János, Babits Mihály és Kosztolányi Dezső életművéből. A korábban papírkiadásban elkészült kritikai kiadások alapján elektronikus kritikai kiadást készít és tesz közzé a hazai irodalomtudomány nyilvános és ingyenes textológiai portálján, a *DigiPhilen*, amelyhez a szövegek és a jegyzetek szemantikai feldolgozáson, technikailag a nemzetközi iparági kvázi-szabvány, a Text Encoding Initiative (TEI) szintaxisát követő XML kódoláson esnek át. Évi kb. tíz kötet feldolgozása készül el, 2022-re az XML alapú dinamikus szolgáltatásba bevont kötetek száma meghaladja a ötvenet. A munkaintenzív textológiai szakértői rendszer mellett a szövegforrások és tudományos szövegkiadások széles lefedettségre törekvő, extenzív, statikus közzététele is folytatódik: az intézet kritikai kiadásokat közzétevő portálján 2022-re a statikus, kétrétegű PDF-ben elérhető kritikai kiadások sorozata teljessé válik (mintegy 500 kötet).

2. Az ITI folytatja *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája* gondozását. Retrokonverzióban digitalizálja a vállalkozás tíz megjelent kötetét (a kezdetektől 1970-ig és 1991-től 2000-ig). Évi két kötet elkészítésével, 2022 végére nyolc kötet kb. 200.000 bibliográfiai tétele lesz elérhető az intézet nyilvános, ingyenes bibliográfiai portálján. A 2013 óta folyó kurrens bibliográfiai gyűjtés, amely 2016-ban vált nyilvánosan elérhetővé ugyanezen a portálon, folyamatosan gyarapodik; évente kb. 15.000 bibliográfiai tétel analitikus, szakozott, annotált leírása készül el. 2022 végére a szakirodalom kurrens bibliográfiai követésének időtávja egy naptári évre csökken.

3. Készül a *Magyar irodalomtörténet* című szintézis kézírata. Mindhárom korszak, a régiség, a klasszikus és a modern magyar irodalom köréből a szerzők és szerkesztők összehangoltan és rendszeresen fejezeteket írnak a 2020–2022 közötti periódusban. 2022 végére készen áll a tervezett szintézis mintegy felének kb. 150 szerzői ívnyi kézírata.

4. Folytatódik a *korszakok, irányzatok, műhelyek, szerzők* monografikus és tanulmányokban összegző feldolgozása a magyar és a regionális irodalomtörténet minden korszakára kiterjedően. Az intézet kutatói legalább a számukra kötelezően előírt számú tanulmányt, recenziót és előadásszöveget évről évre elkészítik.

5. A közép-európai akadémiai intézmények közötti hagyományos, kelet-közép-európai komparatív témákban folytatott együttműködési projektek mellett az intézet folytatja projektjét az ún. *hosszú reformáció* kutatására, amely a nyugat-európai tudományos piacon is keresletre számíthat. A téma újdonsága, illetve a mögéje felépített REFORC-centrum meghatározó regionális szerepet jelent. A REFORC, a kora újkor kutatásokat folytató legnagyobb nyugat-

európai tudományos konzorcium a kelet-európai térségben található partnerintézményeinek koordinációját az intézet végzi; a szervezet a 2023. évi nemzetközi kongresszusát Budapesten tartja.

6. Folytatódnak a hazai és a határon túli felsőoktatás számára indított intézeti mesterkurzusok a régiség, a 20. századi irodalom és a közép-európai irodalomtörténet témaköreiben, ami részint új intézeti profilt, a posztgraduális oktatási kompetenciák és funkciók ellátását hozza létre, részint pedig az intézet hatáskörét növeli azokban a diákközösségekben, amelyekhez másként nem lenne közvetlen szakmai kommunikációja.

4) Az ITI profiljának megfelelő teljesítménymutatók rendszerének működtetése, amely biztosítja, hogy a stratégia megvalósulása megfigyelhető és irányítható legyen

Az egyéni kutatói teljesítmények egzaktnek tűnő, ám némileg mechanikus mérése az MTMT-ben rögzített *publikációk* számbavétele. Az MTMT használata törvényi kötelezettség, ugyanakkor a pusztán mennyiségi megítélés erősen kérdéses a bölcsészettudományokban, és azt a fajta feladatvállalást sem tudja elismerni, ami a *konferenciák* koncipiálásában és megszervezésében, *egyéb kollektív feladatok* irányításában vagy teljesítésében, a *tudományszervezés* hálátlan adminisztrációjában fejeződik ki. Ezeket a diszfunkciókat küszöböli ki a személyre szóló, évenként elkészítendő *kutatói minősítés*, amely a foglalkoztatási követelményrendszerben és a munkaköri leírásokban előírt minimumkövetelmények meglétének ellenőrzésén túl az előléptetési és minőségbiztosítási rendszer kulcselemeként is működtethető.

Az egyéni és a kutatócsoporti teljesítmény mérésére szolgálnak az *éves beszámolók* és az elkövetkező évre készített *munkatervek*. Ilyenek több évtizede folyamatosan készülnek és rendelkezésre állnak az intézetben, ellenőrzésük folyamatos. Nyilvánvaló, hogy mind a tervek, mind az év végén áttekintett eredmények nagy szórást mutatnak, de az elsődleges megítélési szempont a személyre szabott célkitűzések megvalósítása.

A jelölőnyelvi feldolgozás és a bibliográfiai munka a *tételszámmal*, *karakterszámmal* és a *szintaktikus jelölőelemek számával* is kifejezhető. Az e feladatokban dolgozó munkatársak számára kötelező normaértékek írhatók elő.

5) A stratégiai cselekvési tervek meghatározása: intézeti szintű programok és projektek tervezése éves bontásban

2020: Az intézet éves Rebakucs nagykonferenciáját Zrínyi Miklós születésének 400. évfordulója alkalmából *a barokk kori epikus költészet* tárgyából szervezi meg Egerben, amely egyszersmind az intézet REFORC tagságának egyik központi eseménye lesz. Megindulnak a Zrínyi Miklós verseinek kritikai kiadását előkészítő munkálatok. A 2016 óta *Az értelmezés hatalma* címmel öt sikeres alkalommal megszervezett egynapos módszertani workshopok junior konferenciával folytatódnak. Megjelenik a 2019. szeptemberi *Tarnai Andor-emlékkonferencia* tanulmánykötete. Cserei Mihályról jelentet meg írás- és olvasástörténeti kutatásokat reflektáló tanulmánykötetet Tóth Zsombor (*Cserei Mihály: homo scribens*). A XIX. Századi Osztály a *Hagyományfrissítés* c. sorozatban szervez tudományos ülészakot. A *Régi Magyar Költők Tára: XVIII. század* c. sorozat kiadja *Kalmár György* verseinek kritikai kiadását. Megjelenik ugyane sorozat *Közköltészet* c. alsorozatának negyedik kötete (*Ünnepi köszöntőversek*). A *ReTextum* sorozatban elkészül egy válogatás *Kalmár György nyelvemléleti munkáiból* (többnyelvű kritikai kiadás). Folytatódik a 18–19. századi magyar ponyvairodalom forráskiadása. Csörsz Rumen István *Újdonnan új régiségek: Magyar ponyvakultúra a 18. században* címmel készít kismonográfiát. Megjelenik a *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* egy kötete. Arany János műveinek kritikaikiadás-sorozatában megjelenik a *Kisebb költemények I.*, a *Szentivánéji álmom*, a *Dalgyűjtemény*, a *Toldi* és a *Lapszéli jegyzetek II. Folyóiratok II. c.* kötet. Dávidházi Péter

megjelenteti *Studies in Shakespeare, Biblical Allusions and Hungarian Literature* c. angol nyelvű tanulmánykötetét. Török Zsuzsanna *Íróői életpályák és sajtóirodalom a 19. század második felében* c. monográfiában összegzi kutatásait. Berkes Tamás a cseh dekadenciáról szóló monográfiáját jelenti meg. A Modern Magyar Irodalmi Osztály és az Újvidéki Egyetem Magyar Irodalomtudományi Tanszékének együttműködése eredményeként Újvidéken kerül megrendezésre a következő konferencia; a konferenciasorozat öt évtizedes történetéből retrospektív tanulmánykötet jelenik meg. Interdiszciplináris konferencia az Ady-kultusz történetéről. Megjelenik a 2018-as „Üdvözet a győzőnek” című konferencia tanulmánykötete. Folytatódnak a Babits kritikai kiadás munkálatai. Megjelenik a 2018-as *Újabb fejlemények a kortárs prózában* című konferencia tanulmánykötete.

2021: A 18–19. századi magyar ponyvairodalom forráskiadásában megjelenik a második kötet (*Vegyes műfajú dalok és versek*). Megjelenik a *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* egy kötete. Hites Sándor megjelenteti angol nyelvű monográfiáját a világirodalom fogalmának gazdaságtani változatairól. Csonki Árpád az eposz műfajáról és a műfaj magyar nyelvű tradíciójáról szóló monográfiát ad ki. Arany János műveinek kritikaikiadás-sorozatában megjelenik a *Lapszéli jegyzetek II. Könyvek I.* és az *Arisztophanész-fordítások II.* c. kötet. A XIX. Századi Osztály a *Hagyományfrissítés* c. sorozatban szervez tudományos ülészakot. Folytatódnak a Babits kritikai kiadás munkálatai. A kulturális fordítástudomány és a hazai irodalomtudomány összefüggéseiről monográfia készül (Kappanyos András). Konferencia a realizmus-fogalom használhatóságáról. A Modern Magyar Irodalmi Osztály és az Újvidéki Egyetem együttműködése eredményeként Budapesten kerül megrendezésre a következő konferencia.

2022: A *Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum* sorozatban megjelenik Oláh Miklós levelei kritikai kiadásának második kötete. A *Régi Magyar Költők Tára: XVI. század* sorozatból Bogáti Fazakas Miklós életműve kritikai kiadásának második kötete van hátra, ez 2022-ig elkészül. II. Rákóczi Ferenc *Egy bűnös vallomása* c. latin nyelvű művének két 18. századi francia fordítása megjelenik kritikai kiadásban a párizsi Champion Kiadónál. Nemzetközi konferencia megrendezése *Janzenizmus Közép-Európában* címmel. Monográfia a közköltészet recepciójáról 1780 és 1850 között (Csörsz Rumen István). Megjelenik a *Doromb: Közköltészeti tanulmányok* egy kötete. Véglegessé válik a 18. századi fordításirodalmi adatbázisa. A XIX. Századi Osztály a 18–19. századi magyar regények repertóriumát teszi elérhetővé. Főríz Gergely a 18–19. századi esztétikai gondolkodáshoz kapcsolódva elkészít egy esztétikatörténeti monográfiát és egy német nyelvű esztétikatörténeti tanulmánygyűjteményt. Hites Sándor megjelenteti angol nyelvű monográfiáját a „nemzeti vagyon” fogalmának 19. századi irodalmi eszmetörténetéről. Megjelenik Berzsenyi Dániel költeményeinek kritikai kiadása. Arany János műveinek kritikaikiadás-sorozatában megjelenik a *Lapszéli jegyzetek II. Könyvek II.* és a *Toldi estéje*. A XIX. Századi Osztály a *Hagyományfrissítés* c. sorozatban szervez tudományos ülészakot. A Babits kritikaikiadás-sorozatban megjelenik a *Versek* második kötete (1906–1910); megjelenik a *Babits-kronológiának* az 1921–1926 közötti időszakot lefedő negyedik kötete. A Modern Magyar Irodalmi Osztály és az Újvidéki Egyetem együttműködése eredményeként Újvidéken kerül megrendezésre a következő konferencia. Monográfia a magyar avantgárd női alkotóiról (Földes Györgyi) és a poétikai modelljeiről (Kappanyos András). Elkészül egy reprezentatív komparatista kiadvány, a Bloomsbury kiadó *Literature as World Literature* sorozata számára a *Hungarian Literature as World Literature* c. kötet kézírata. Bezeczky Gábor monográfiája az időszaki sajtóról mint az irodalom közegéről szól. Kalavszky Zsófia publikálja monográfiáját (*Puskin életműve az orosz és a magyar kultusz kutatások kontextusában*).

6) Az intézeti cselekvési tervek gazdasági háttérének tervezése (üzleti tervezés)

Az intézet nem önálló gazdálkodási egység, költségvetési működési forrásait a BTK megfelelő arányban felosztott keretei biztosítják. A 2012-es kutatóközponti összevonás után az intézet vezetése új logisztikai perspektívák és egy racionálisabb adminisztráció révén szervezi az intézet tudományos életét és általános működését.

A költségvetési alapellátáson felül folyamatosan pályázunk kutatásra, publikálásra és digitalizálásra. A tudományos vállalkozások anyagi háttérét csakis sikeres és jól irányított pályázati tevékenység garantálhatja, aminek egyik feltétele a folytonos szakmai innováció, mint például a hagyományos textológiai projektek mellett a digitális filológia újdonságainak az asszimilálása és termékeny alkalmazása. A sikeresebb külföldi finanszírozás érdekében az intézet erőteljesen építi és bővíti nemzetközi kapcsolatrendszerét is.

A stratégia megfontoltan ötvözi a hagyományosan jól működő és piacképes vállalatok (pl. a nemzeti kulturális örökség textuális korpuszának gondozása) mellett az innovációt és tanulást feltételező, nemzetközi kapcsolattörekét implikáló és bővítő kezdeményezéseket.

7) A stratégiából levezetett intézkedések nyomon követése (visszacsatolás), a stratégiai akciók megvalósulásának mérése, ellenőrzése

A visszacsatolás főbb intézményes formái a következők:

- állandó sajtófigyelés a médiavisszhang analizálására, az interdiszciplináris partnerek véleményének és visszajelzésének, illetve a BTK és az ELKH irányító testületi értékelésének figyelembevétele;
- évenkénti egyéni és osztályonkénti önértékelés a tudományometriai és citációs adatok kimutatásával (lásd fent a 4. pontot), a következő évre vonatkozó tervek áttekintése;
- az osztályvezetői értekezlet ülésének az intézetigazgató vezetésével, az állásfoglalásuk kikérése minden szakmai és az intézet fejlődésére nagyobb hatást gyakorló döntésben;
- intézeti plenáris értekezlet összehívása stratégiai kérdések megvitatása céljából;
- az intézeti vezetőség (igazgató, tudományos titkár, szakmai érdekvédelmi szervezet képviselője) egyeztet a tennivalókról, dönt és a döntés végrehajtását ellenőrzi.

Budapest, 2019. december 17.

Kecskeméti Gábor
igazgató

Fodor Pál
főigazgató